

KONGRES MIASTO – WODA – JAKOŚĆ ŻYCIA

24-25 PAŹDZIERNIKA 2023

ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Tematem Kongresu będzie szeroko rozumiana ekonomia miast wodnych. Nie chodzi o samą gospodarkę wodną. Miasta wodne traktują wodę, jako ważną składową swego rozwoju - nie tylko jako surowiec, ale także jako element krajobrazu, kultury i gospodarki. Stąd triada: WODA – MIASTO – JAKOŚĆ ŻYCIA.

Modnym hasłem ostatnich lat są zielone miasta. Jednocześnie Polska jest krajem, który boryka się z problemem zbyt małych zasobów wodnych. Kongres ma zwrócić uwagę, że aby móc się rozwijać, miasta powinny się stawiać zielono-niebieskimi. Zieleń jest łatwiej zauważalnym elementem wpływającym na atrakcyjność miasta – odnalezienie zbalansowanej pozycji dla wody w mieście wymaga więcej wyobraźni, ale ma bardziej kompleksowy wpływ na rozwój miasta.

Kongres skupi się na całości relacji zachodzących między środowiskiem wodnym i środowiskiem miejskim. Ambitnym celem jest wskazanie ścieżek niwelujących lub likwidujących negatywne efekty wzajemnych oddziaływań obu środowisk. Konieczna będzie więc analiza wskazująca złożoność środowiskowych aspektów gospodarki wodnej. Musi ona uwzględniać systemy zaopatrzenia, produkcji i dystrybucji, brać pod uwagę zagrożenia dla źródeł wody, zagrożenia niszczycielską siłą żywiołu, możliwości transportu rzeczno-ziemnego, czy ryzyko suszy.

Dlatego podjęte zostaną szczegółowe rozważania opisujące relację wejścia-wyjścia. Zostanie przeprowadzona inwentaryzacja czynników wpływających na to, jak miasto zarządza i jak może zarządzać środowiskiem wodnym. Powiązane zostaną ze sobą jakość życia w mieście z danymi o wielkości zużycia wody, ilością ścieków oraz z ryzykiem zanieczyszczenia wód podziemnych, jezior, rzek i potoków. Przywołany zostanie transport rzeczny i jego wpływ na środowisko oraz ograniczenia, jakie stawia środowisko przed tą formą przewozów. Dotknięty zostanie też kompleks zjawisk związanych z logistyką zaopatrzenia i dystrybucji.

Kongres będzie też okazją do wszechstronnej debaty o problemach ekologicznych wpływających na jakość życia, planowaniu przestrzennym uwzględniającym środowisko wodne, oraz o tym, jak zużycie wody wpływa na rynek.

PROGRAM KONGRESU

Program Kongresu zostanie przyporządkowany trzem osiom tematycznym:

Oś pierwsza: **Miasto**

Bez naturalnego lub sztucznego dostępu do wody, miasto nie ma możliwości funkcjonowania. Znaczenie tego dostępu jest ważne dla każdej kategorii: miasta jako zbiorowości mieszkańców (kategoria społeczna), miasta jako gospodarki, i miasta jako zagospodarowanej przestrzeni. Podstawowymi atomami są ludzie tworzący społeczność, dla której jakość życia i perspektywy jej podnoszenia są najistotniejszą wartością.

Wraz z rozrostem miast rośnie ich odpowiedzialność klimatyczna oraz rola w przeciwdziałaniu zanikania bioróżnorodności. Miasta przyszłości muszą zredefiniować swoje priorytety, tak aby znajdujące się w nich lasy, nie były betonowe. Narzędzia oraz sposoby działań, jakie powinny podjąć przestrzenie zurbanizowane, staną się tematem debat segmentu „Miasto”.

Oś druga: **Woda**

Mądre wykorzystanie zasobów wodnych to pierwszy krok na długiej drodze do mitygowania skutków zmian klimatu. Tkanka miejska jako konsument zasobów wodnych musi oprócz biernej konsumpcji, zwrócić się do czynnej działalności na rzecz sektora wodnego. Jedną z nich jest tworzenie w miastach wodnej gospodarki o obiegu zamkniętym, która rozszerza perspektywę patrzenia na wodę, jako zasobu ograniczonego. Drugą kwestią pozostaje niewidoczne źródło jakim są zasoby wód podziemnych, których problematyka w miastach stanowi słabo słyszalny głos w debacie publicznej. Zmieni się to w kongresowym segmencie „Woda”.

Oś trzecia: **Jakość życia**

Przedmiotem będzie tu refleksja nad drugą najdłuższą rzeką Polski. Odra ma dzisiaj wielowymiarowe znaczenie. Od granicy państwa, przez jej istotność dla szeroko pojętej gospodarki, aż po wymiar polityczny. Podczas kongresu, uwaga uczestników zostanie zwrócona na historie oraz konteksty, które towarzyszą Odrze. Ponadto przyjrzymy się szczegółowemu raportowi poświęconemu jakości życia w polskich miastach. Holistyczna analiza pochyli się nad tematyką wodną oraz jej rolę w tworzeniu zdrowej i przyjemnej do życia przestrzeni miejskiej.

SESJE PROGRAMOWE

Rola miast w przeciwdziałaniu kryzysowi klimatycznemu

Raport C40 Cities opublikowany w 2019 roku przez międzynarodowe stowarzyszenie burmistrzów 96 miast ocenia wpływ konsumpcji miejskiej na zmianę klimatu i bada skalę oraz rodzaje koniecznych do wprowadzenia zmian, które umożliwiłyby redukcję emisji gazów cieplarnianych do poziomów uzgodnionych na szczycie międzynarodowym. Zawiera też rekomendacje działań związanych z koniecznością ograniczania poziomu konsumpcji różnych produktów i usług oraz wdrażania zasad gospodarki obiegu zamkniętego. Pilotażowy program "European Global Green New Deal", który ma być przeprowadzony w Mediolanie, Barcelonie i Warszawie, już wzbudza społeczne kontrowersje. Czy samorządy i społeczności miast są gotowe na zmianę modelu konsumpcji, np. diety, stylu życia i środków komunikacji? Jaka jest świadomość zagrożeń i jak miasta europejskie reagują na kryzys klimatyczny, energetyczny, a także związany ze wzrastającymi kosztami życia? Czy i w jaki sposób przeciwdziałanie zmianie klimatu może wpłynąć na jakość życia w miastach?

Rola miast w regeneracji środowiska

W 2050 roku miasta będzie zamieszkiwać 75% ludzkości. Już dziś, przy ponad 50% udziale populacji miejskiej, ekspansja przestrzenna obszarów zurbanizowanych zagraża środowisku Ziemi. Globalnie powierzchnia środowiska zbudowanego wzrosła o 66% tylko w ciągu pierwszych 12 lat XXI wieku (Raport BiodiverCities by 2030, 2022). Znaczna część terenów w miastach i wokół nich jest zdegradowana, co zagraża rodzimym siedliskom, różnorodności genetycznej i funkcjonalnej flory i fauny oraz jakości powietrza, gleby i wód. Współczesne wyzwania związane z kryzysem klimatycznym i środowiskowym są ze sobą ściśle powiązane, a zielony kapitał miast odgrywa kluczową rolę nie tylko w ochronie klimatu i adaptacji do skutków zmian klimatycznych, ale również w jakości życia mieszkańców oraz produktywności gospodarki. Tymczasem w Polsce łagodzone są warunki wycinki drzew, zabudowywane są korytarze migracyjne i tereny cenne przyrodniczo. Jakie bariery (i zachęty) dla wzmocnienia bioróżnorodności tworzy polskie prawo? Miasta muszą podjąć działania zmierzające do redefinicji swoich relacji z przyrodą, żeby chronić, łączyć, przywracać i wzmocnić ekosystemy miejskie, poprzez integrację przyrodniczo-przestrzenną w planowaniu i zarządzaniu miastami. Rozwiązanie bliskie przyrodzie (NbS) są średnio o 50% bardziej opłacalne niż „szare” alternatywy i zapewniają o 28% większą wartość dodaną (Raport BiodiverCities by 2030, 2022), a mimo to są wciąż niedoceniane. Dlaczego? Jaka jest świadomość znaczenia bioróżnorodności w miastach? Jak powstrzymać ekspansję przestrzenną miast (procesy suburbanizacji i eksurbanizacji)? W jaki sposób wykorzystywać rozwiązania oparte na przyrodzie na poziomie lokalnym i regionalnym?

Sektor wodny w miejskiej gospodarce o obiegu zamkniętym

Dla wsparcia walki ze skutkami zmiany klimatu a przede wszystkim dla ograniczenia źródeł tej zmiany, działania w zakresie rodzajowej integracji zasobów wodnych muszą być poszerzone o włączenie gospodarowania wodami w system gospodarki obiegu zamkniętego. Dotyczy to przede wszystkim miast, gdzie - zgodnie ze światowymi prognozami, do 2050 roku podwoi się liczba zamieszkującej w nich populacji. W miastach, te działania związane są przede wszystkim z szeroko rozumianym zaopatrzeniem w wodę, jego uwarunkowaniami i konsekwencjami. Dotyczy to zarówno zanieczyszczenia zasobów wodnych jak i sterowania miejskim obiegiem wody i jego czasową zmiennością, uwzględniająca zróżnicowanie jakości wody wykorzystywanej na różne cele. Gospodarka obiegu zamkniętego daje szerszą możliwość rozpoznania i uchwycenia pełnej wartości wody i postrzegania jej jako zasób ograniczony. Miasta, dla osiągnięcia znacznego postępu w zamykaniu i uodparnianiu na zagrożenia systemu obiegu wody wymagają - obok postępu technologicznego i wzrostu świadomości społecznej, także realizacji wspólnej polityki w tym zakresie. Polityki ukierunkowanej na budowę ram instytucjonalnych i regulacyjnych oraz wprowadzania zmian w modelach biznesowych we współpracy międzysektorowej (np. w zakresie energetyki i gospodarki odpadami). W ramach Kongresu przewiduje się prezentację aktualnych wyzwań i problemów w zakresie włączania sektora wodnego do miejskiej gospodarki o obiegu zamkniętym, a także wartościowych doświadczeń w realizacji tego procesu w polskich miastach.

Rola i wykorzystanie wód podziemnych w rozwoju miast

Zagadnienia problemowe w zakresie wód podziemnych najczęściej odnosimy rolnictwa i obszarów wiejskich. Problematyka wód podziemnych w miastach i w ich otoczeniu rzadko jest dyskutowana szerzej, poza zagadnieniami ich ograniczonego wykorzystania jako źródła wody pitnej oraz szczególnymi - związanymi głównie z lokalnymi problemami realizacji infrastruktury podziemnej ingerującej w obszar ich zasilania lub z punktu widzenia zagrożenia jej funkcjonowania na skutek oddziaływania tych wód. Istotnie, brakuje szerszego pakietu analiz i ocen zagadnień problemowych związanych z wodami podziemnymi w miastach. Dotyczy to głównie warunków i możliwości ich lepszego wykorzystania oraz zagadnień związanych z ich jakością i efektywnym zasilaniem w warunkach rozwoju tkanki miejskiej. Ważne są także zagadnienia problemowe, które niesie wpływ rozwoju zabudowy miejskiej i hydrotechnicznej rzek i w ich terenach przybrzeżnych na kształtowanie się poziomu zwierciadła i jakości wód podziemnych w tych obszarach w okresach zagrożenia - głównie powodzią. W tym kontekście podjęto tę tematykę w ramach Kongresu. Jest ona złożona, obejmuje zagadnienia ogólne i szczegółowe w obszarach o zróżnicowanych w czasie i przestrzeni warunkach stanu i zasilania wód gruntowych w procesie rozwoju miast. Rozwoju, który ma zdecydowany wpływ na ilościowy i jakościowy stan oraz warunki zasilania wód gruntowych, zarówno na skutek wymiany gruntów w płytkiej strefie podziemnej w warunkach realizacji zabudowy i infrastruktury podziemnej jak i z uwagi na zmianę zagospodarowania zlewni powierzchniowej.

Odra- rzeka bez granic

Druga najdłuższa rzeka Polski jest nośnikiem wielu historii: przez wieki pełniła funkcję mostu i granicy między wschodem i zachodem Europy, była jedną z najważniejszych arterii Prus, rzeką, która miała ciężko pracować, była także kręgosłupem, na którym oparła się historia Ziemi Lubuskiej. Jednak mimo swojego znaczenia nie stała się widocznym składnikiem mapy pamięci mieszkańców Europy Środkowej: Niemcy ukochali Ren, symbol niemieckiego ducha, a dla Polaków najważniejsza pozostawała Wisła. Rzekę znacząco skracano i regulowano, zmieniając jej charakter. Znaczenie Odry wzrosło po 1945 roku, kiedy zaczęła szumieć po polsku: pierwszy słup graniczny na Odrze postawiono w Czelinie, a za tym znaczącym gestem poszły kolejne, jak zlot młodzieży w Szczecinie pod hasłem „Trzymamy straż nad Odrą”, a zwłaszcza królewskie zaślubiny w Opolu. Odra stała się rzeką Ziemi Odzyskanych, graniczną i dzielącą, a w 1997 roku okazało się także, że niebezpieczną. Ale przede wszystkim, w końcu – naszą, co pokazują zwłaszcza rekcje po katastrofie ekologicznej w 2022 roku. W odrzańskim numerze „Herito” staramy się zrekonstruować konteksty, jakie narosły wokół historii Odry. Przyglądamy się jej politycznemu i kulturalnemu znaczeniu, śledzimy zmieniający się bieg rzeki, i przysłuchujemy się historiom, które nam opowiada.

Indeks zdrowych miast

Grupa robocza wypracowała szczegółowe dane dotyczące jakości życia w 66 miastach Polski, mających status miast na prawach powiatu. Eksperti, naukowcy i przedstawiciele organizacji pozarządowych, biorący udział w projekcie, wskazali co i w jaki sposób wpływa na jakość życia i zdrowie mieszkańców miast, oraz które spośród nich są najlepszymi miejscami do życia. Podczas prac wyłoniono osiem głównych obszarów, ważnych z punktu widzenia tworzenia warunków dla zdrowego życia. Indeks obejmuje obszary: zdrowia, ludności, usług komunalnych i społecznych, edukacji, mieszkalnictwa, środowiska, infrastruktury, przestrzeni. Dokładnej analizie poddano m.in. realizowane programy zdrowia publicznego, umieralność na wybrane choroby cywilizacyjne, powierzchnię terenów zielonych czy jakość powietrza. Indeks jest narzędziem, które bardzo szeroko pokazuje, co jest ważne dla mieszkańców, na jakie aspekty zwrócić uwagę i w co inwestować, aby stworzyć zdrową i zrównoważoną przestrzeń miejską.